

МАЖБУРИЯТЛАР АУДИТИДА ТАҲЛИЛИЙ АМАЛЛАРНИ ҚЎЛЛАШ ЎЎНАЛИШЛАРИ

Очилов Фарходжон Шавкатжон ўгли,

Тошкент молия институтининг "Аудит" кафедраси в.б.доценти, PhD Тошкент,

Ўзбекистон. Email: ochilovfarhod094@gmail.com

ORCID: 0000-0003-2945-5968

DIRECTIONS FOR THE APPLICATION OF ANALYTICAL PROCEDURES IN AUDITING OF LIABILITIES

Ochilov Farhodjon Shavkatjon ugli

PhD, Associate professor of "Audit" department, Tashkent Financial Institute, Tashkent,

Uzbekistan. Email: ochilovfarhod094@gmail.com

ORCID: 0000-0003-2945-5968

JEL Classification: M4, M42

Аннотация. Мазкур мақолада аудиторлик текшируви вақтида хўжалик юритувчи субъектларнинг молиявий, иқтисодий ва бошқа кўрсаткичлари ўртасидаги муносабатларни аниқлаш ҳамда аудиторлик далилларини олишда таҳлилий амалларни қўллаш бўйича аудиторнинг хатти-ҳаракатлари кетма-кетлиги ёритиб берилган. Шунингдек, хўжалик юритувчи субъектлар томонидан бошқарув қарорларини қабул қилишда мажбуриятларни тўғри таснифлаш, уларни баҳолаш, тан олиш ҳамда молиявий ҳисоботларнинг ишончилигини текшириш ва аниқлаш долзарб масала ҳисобланади.

Abstract. This article describes the sequence of the auditor's actions to determine the relationship between the financial, economic and other indicators of economic entities during the audit and to apply analytical procedures to obtain audit evidence. Also, correct classification of obligations, their evaluation, recognition, and verification and determination of the reliability of financial statements are an urgent issue when making management decisions by economic entities.

Калим сўзлар. молиявий ҳисобот аудити, аудиторлик далиллар, таҳлилий амаллар, мажбуриятлар аудити,

фаолият узлуксизлиги тўғрисидаги фараз, аудиторлик риси, тўлов қобилияти, рентабеллик.

Key words. financial statement audit, audit evidence, analytical procedures, audit of liabilities, going concern, audit risk, solvency, profitability.

Кириш. Молиявий ҳисобот хўжалик юритувчи субъектлар бухгалтерия хизмати ходимлари томонидан тайёрланади ҳамда уларнинг ишончилиги аудиторлар томонидан тасдиқланади ва молиявий ҳисобот асосида оқилона иқтисодий қарорларни қабул қилиш учун хорижий ва маҳаллий инвесторларга маълумот бериш учун мўлжалланади. Аудиторлик текширувини ўтказётган ташқи аудиторнинг асосий мақсади хўжалик юритувчи субъектнинг молиявий ҳисоботи хато ёки фирибгарлик ҳолатларини келтириб чиқарувчи жиддий бузиб кўрсатишлардан холи эканлигини аниқлаш учун етарли даражада далилларни тўплаш ва кейинчалик ушбу молиявий ҳисоботларнинг ишончилиги бўйича фикр билдириш ҳисобланади. Молиявий ҳисоботнинг ишончилигини таъминлаш ҳамда аудиторларнинг фикрларини аниқлигини оширишда

аудиторлик далилларини олишда таҳлилий амалларни қўллаш муҳим аҳамиятга эгадир. Таҳлилий амаллар аудиторлик текшируви жараёнида асосий мақсадларга эришишда муҳим аудит амалидир [1]. Аудиторлик текширувида таҳлилий амалларни қўллашда юқори даражада самарадорликка эришиш натижасида аудиторларга рақобат шароитида устунликка эришиш ва жавобгарлик рискинни камайтириш имконини беради. Бирок, аудит хизматлари бозорида рақобат кенгайиб бормоқда ва аудиторлар учун таҳлилий амалларни самарали даражада қўллаш янада қийинлашмоқда.

Мамлакатимизда фаолият юритаётган турли мулкчилик шаклидаги хўжалик юритувчи субъектлар фаолиятига автоматлаштирилган иқтисодий жараёнлар жорий этилмоқда ва бугунги тадбиркорлик муҳитида рақобатбардошликни ошириш учун илғор тизим ва таҳлил воситаларидан фойдаланишга интилоқда. Хорижий ва маҳаллий инвесторлар қарор қабул қилиш учун фойдали маълумотларни шакллантиришга йирик маълумотлар базаси ва сунъий интеллектни ўз ичига олган илғор таҳлил ёндашувларини қўллашга ҳаракат қилмоқдалар. Молиявий ҳисоботлардаги турли четланиш ва тафовутларни аниқлаш, уларнинг умумий таркибини тушуниш ва хўжалик юритувчи субъектнинг келгуси фаолиятини башорат қилиш қобилияти текширилувчи субъектлар ва аудиторлар ўртасида чуқур номутаносибликни келтириб чиқарди, чунки аудиторлар ўз мижозлари каби илғор таҳлил воситаларига эътибор қаратишмаган [2].

Материал ва метод. Аудит жараёнида таҳлилий амаллардан фойдаланиш хўжалик юритувчи субъектнинг молиявий-хўжалик фаолиятини иқтисодий таҳлил қилиш

билан чамбарчас боғлиқ. «Таҳлил» атамаси кенг маънода бутунни таркибий қисмларга бўлиш ва уларни ҳар хил боғлиқликда ўрганишга асосланган объектлар ва ходисаларни билиш усулини англатади [3].

Таҳлилий амалларнинг табиати, шунингдек уларни аудитда қўллаш имконияти ташкилотларнинг молиявий-хўжалик фаолияти кўрсаткичлари ўртасида муайян алоқадорликка боғлиқдир. Бунда таҳлилий амаллар батафсил тестлардан фарқ қилади, унда кўрсаткичларни бир-бири билан ўзаро боғламасдан, фақат аниқ маълумотларни таҳлил қилиш амалга оширилади. Бунинг учун текширилаётган субъект фаолиятининг ўзига хос хусусиятларини чуқур англаш, турли таҳлил технологияларидан фойдаланиш ва мантиқий хулосалар чиқариш талаб этилади. Ўз навбатида, таҳлилий амаллар, албатта, батафсил текширишларнинг аҳамиятини камайтирмасдан, аудиторлик далилларини олиш жараёнини такомиллаштириш ва оптималлаштириш имконини беради.

Илмий адабиётларда мажбуриятлар аудитининг ягона методологияси белгиланмаган. Т.Ю. Дружиловскаянинг фикрича, мажбуриятлар қуйидаги тартибда текширилиши керак:

- «молиявий ҳисоботлар учун муҳимлик чегарасини аниқлаш;
- молиявий ҳисоботда айнан қандай суммалар акс эттирилганлигини ошқор қилиш ва улар натижасида юзага келган дастлабки ҳужжатлар ва шартномаларни ўрганиш;
- даромад олиш бўйича ҳужжатларнинг умумий сони ва олинган аванслар миқдори асосида намуна олиш;
- сўровнома ўтказиш орқали

текшириш ва контрагентларнинг мавжудлиги ҳамда баланс моддалари қолдиғини тасдиқлаш;

- қайта текшириш амаллари ёрдамида, операциялар натижасини ва уларни молиявий ҳисоботда акс эттириш заруратини аниқлаш» [4].

Аудиторлик текширувида таҳлилий амалларни қўллаш халқаро аудит стандартларига асосан олиб борилади. Жумладан, "Таҳлилий амаллар" номли 520-сон аудитнинг халқаро стандарти жаҳон аудит амалиётида нуфузли стандартлардан бири ҳисобланади. Мазкур стандартга мувофиқ таҳлилий амаллар қўлланилганда молиявий ҳамда номолиявий маълумотларнинг бир-бирига мутаносиблиги таҳлил қилинади ҳамда баҳоланади. Шунингдек, юқорида зикр этилган маълумотларнинг молиявий ҳисоботларга таъсир ва қутилган қийматлардан сезиларли даражадаги фарқланишлар аудитор томонидан синчиклаб ўрганилади. "Таҳлилий амаллар" номли 520-сон АХС аудиторлик текширувининг барча босқичларида таҳлилий амалларни қўллашни талаб қилади [5]. Шунингдек, молиявий ҳисобот аудитида фирибгарликни кўриб чиқиш ҳамда аудитни режалаштириш босқичида рискларни баҳолашда ҳам таҳлилий амаллардан фойдаланиш тавсия қилинган. У молиявий ҳисоботлар ва тасдиқлар даражасида хатолик ёки фирибгарлик туфайли жиддий бузиб кўрсатишлар рискинни баҳолаш ва аниқлаш учун аудиторлардан хўжалик юритувчи субъект ва унинг ички назорат муҳити ҳақида тушунчага эга бўлишини талаб қилади. Аудиторлик текширувини дастлабки режалаштириш ҳамда умумий режасини тузиш вақтида таҳлилий амалларни қўллаш молиявий ҳисоботлардаги муҳим бузиб

кўрсатишлар рискининг пасайишига ҳамда аудиторлик текшируви сифатининг янада ошишига хизмат қилади.

Натижалар. Хўжалик юритувчи субъектларнинг молиявий ҳисоботларини аудиторлик текширувидан ўтказишда унинг фаолият тури ҳамда назорат муҳитини, шунингдек, текширилаётган даврда содир бўлган операциялар ва ҳодисаларни тушуниш учун таҳлилий амаллар бажарилади.

Режалаштириш босқичида таҳлилий амаллар хато ёки фирибгарлик натижасида юзага келган муҳим бузиб кўрсатишлар рискинни баҳолаш ва кейинчалик моҳиятига кўра аудит амалларининг табиати, муддати ва ҳажмини ишлаб чиқиш учун муҳим восита сифатида хизмат қилади. Моҳиятига кўра текшириш жараёнида таҳлилий амаллар мустақил равишда қўлланилиши тестлашга қараганда самаралироқ бўлса, аудит тасдиқлари тўғрисида далилларни тўплаш жараёнида таҳлилий амаллар қўлланилиши мумкин. Якуний босқичда молиявий ҳисоботнинг ишончлилигини ҳар томонлама баҳолаш, қоидабузарликлар ёки муҳим бўлган хатолар мавжуд эмаслиги ва тегишли аудиторлик хулосасини шакллантириш учун таҳлилий амаллар қўлланилади.

Аудиторлик текширувида таҳлилий амалларни қўллашнинг асосий шарти шундан иборатки, молиявий ҳамда номолиявий маълумотлар ўртасида аниқ боғлиқлик мавжуд бўлишидир, акс ҳолда эса қўлланилаётган амалларни давом эттириш лозим бўлади.

Аудиторлик текширувининг якуний босқичида молиявий ҳисоботда муҳим бузиб кўрсатишлар ёки бошқа молиявий муаммоли жиҳатлар мавжудлигини аниқлаш учун таҳлилий амаллар қўлланилади. Аудитнинг якуний босқичида ва молиявий ҳисоботларнинг ишончлилиги тўғрисида аудиторнинг

Молиявий ҳисоботларнинг ишончилиги тўғрисида фикр билдиришда аудитор фаолиятнинг узлуксизлиги принцигига риоя қилишга таъсир қилувчи молиявий, ишлаб чиқариш ва бошқа омилларнинг йиғиндисини ҳисобга олиши керак. Афсуски, меъерий ҳужжатларда бундай жиддий масала бўйича қарор қабул қилишда аудитор эътибор қилиши керак бўлган мезонлар тизими кўрсатилмаган. Шу сабабли, бизнинг фикримизча, фаолиятнинг узлуксизлигини баҳолашни таҳлил қилиш мезонларини ишлаб чиқиш зарурати мавжуд. Муайян натижаларга эришишга имкон берувчи тенденцияларни аниқлаш учун таҳлил давомида олинган кўрсаткичларни (нисбатлар, фоизлар ва мутлақ қийматлар) бир қатор олдинги даврлар учун мос келадиган қийматлар билан солиштириш мақсадга мувофиқдир. Ҳозирги вақтда аудитор маълумотлардан фойдаланиши керак бўлган ҳисобот даврларининг оптимал сони қанча бўлиши кераклиги тўғрисида етарлича тасдиқланган фикр мавжуд эмас. Лекин, халқаро амалиётда тўрт йил давомида кўрсаткичларни ўрганиш мақсадга мувофиқ ҳисобланади. Бизнинг фикримизча, таҳлил қилинадиган даврлар сонини танлаш тўғрисидаги қарор аудитнинг ўзига хос шартларига ва аудиторнинг профессионал мулоҳазасига боғлиқ бўлиши керак. Бироқ, дастлабки аудиторлик текширувида ва молиявий беқарорлик белгилари мавжуд бўлганда, чуқурроқ таҳлил қилиш керак.

Мунозара. Корхонанинг молиявий барқарорлик кўрсаткичлари таҳлилинини ўтказиш учун нафақат бухгалтерия ҳисоби ва молиявий ҳисобот маълумотларидан, балки таъсис ҳужжатларидан, ҳисоб сиёсатидан ва бошқа ҳисоб регистрларидан ҳам фойдаланиш керак. Бундай ҳолда,

аудитор тўлиқлик ва ишончилилик принципларидан келиб чиқиши керак, унга кўра корхонанинг тўлов қобилиятини у ёки бу шаклда тавсифловчи барча ҳужжатлар таҳлилга жалб қилиниши ва хулосалар ҳақиқий далилларга асосланган бўлиши керак. Молиявий ҳолатни таҳлил қилиш жараёнида қуйидаги кўрсаткичлардан фойдаланилади:

- баланс;
- айланма активлар суммаси;
- гудвил ва тугалланмаган капитал қўйилмалар;
- товар-моддий захиралар;
- оддий ва муддати ўтган дебиторлик қарзлари;
- қисқа ва узоқ муддатли мажбуриятлар,
- тушум ҳамда соф фойда миқдори ва бошқалар.

Мазкур кўрсаткичлар асосида қуйидаги коэффициентлар ҳисобланади:

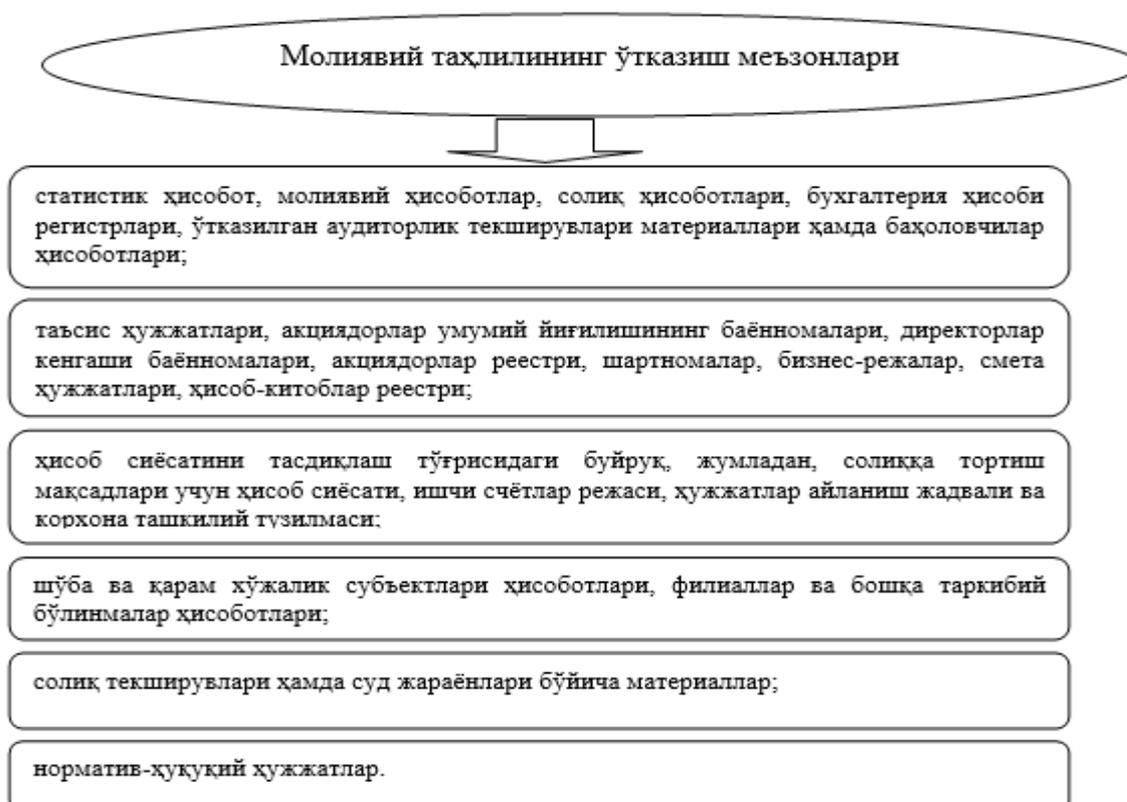
- мутлақ ва жорий ликвидлик;
- тўлов қобилияти;
- молиявий мустақиллик ва бошқалар.

Аудиторнинг асосий эътибори корхона мажбуриятлари суммаси унинг активлари билан қопланганлиги даражасига қаратилиши лозим. Таҳлилий амаллардан фойдаланган ҳолда молиявий ҳолатни баҳолаш жараёнида қўлланиладиган навбатдаги муҳим кўрсаткич жорий тўлов қобилияти коэффициенти бўлиши керак, мазкур коэффициент сизга корхона томонидан жорий кредиторлик қарзларини даромаддан тўлаш муддатини аниқлаш имконини беради. Аудиторнинг жиддий эътиборини мажбуриятлар таркибидаги муддати ўтган кредиторлик қарзларининг улуши ва жами активлардаги дебиторлик қарзларининг улуши каби кўрсаткичлар ҳам талаб қилади.

Аудиторлик текшируви таҳлил қилинаётган санага нисбатан давомида қарздорнинг молиявий-хўжалик ва инвестицион фаолияти баҳоланади.

1-расм. Фаолият узлуксизлигини баҳолашни таҳлил қилиш мезонлари¹

2-расм. Молиявий таҳлилда фойдаланиладиган маълумот манбалари²

¹ Муаллиф ишланмаси

² Муаллиф ишланмаси

Тахлилий амаллар орқали хўжалик юритувчи субъект молиявий ҳисобларининг норматив-ҳуқуқий ҳужжатларга мувофиқлиги текширилади. Аниқланган қоидабузарликлар тўғрисидаги маълумотлар хўжалик юритувчи субъектнинг молиявий ҳолати тахлилини ўз ичига олган ҳужжатларда кўрсатилади [8].

Жорий ликвидлик коэффициенти корхонанинг тадбиркорлик фаолиятини амалга ошириш ва мажбуриятларни ўз вақтида тўлаш учун айланма маблағларнинг мавжудлигини тавсифлайди ва ликвид активларнинг хўжалик юритувчи субъектнинг жорий мажбуриятларига нисбати сифатида аниқланади.

Хўжалик юритувчи субъектларнинг молиявий ҳолатини

баҳолашда энг муҳим сифат кўрсаткичи тўлов лаёқати кўрсаткичидир. Корхонанинг тўловга лаёқати тўлов имкониятларини, яъни унинг ўз мажбуриятларини бажаришга қодирлигини характерлайди.

Ликвидлилик билан тўлов қобилияти бир-биридан фарқ қилади. Ликвидлилик қарзларни тўлаш учун маблағлар мавжудлигини кўрсатса, тўлов қобилияти қарзни узиш имконияти борлигини кўрсатади.

Хўжалик юритувчи субъектларнинг тўлов лаёқати деганда тўлов муддати келган мажбуриятларни қоплашга жорий маблағларнинг етарлилиги ёки етишмовчилиги тушунилади. Қуйидаги жадвалда "Ўздонмаҳсулот" акциядорлик компаниясининг тўловга лаёқатлилиги таҳлил қилинган (1-жадвал).

1-жадвал

"Ўздонмаҳсулот" АК тўлов лаёқатининг таҳлили³

Кўрсаткичлар	Давр бошига	Давр охирига	Фарқи, (+,-)	Ўсиш даражаси, %
А	1	2	3	4
1.Узоқ муддатли активлар (сатр 130)	678 451 378	678 290 635	-160 743	-0,02
2.Жорий активлар жами (сатр 140+190+200+210+230+320+370+380)	4 886 285 970	4 810 554 765	-75 731 205	-1,55
2.1.Товар-моддий захиралари, жами (сатр 150+160+170+180)	58 870	68 879	10 009	17
2.2.Келгуси давр харажатлари (сатр 190)	1 887	0	-1 887	-100
2.3.Кечиктирилган харажатлар (сатр 200)	0	0	0	0
2.4.Дебиторлар жами: (сатр 220+240+250+260+270+280+290+300+310) шу жумладан:	2 507 751	22 807 772	20 300 021	809,49
2.4.1.Муддати ўтган дебиторлик мажбуриятлари (сатр 211)	0	0	0	0
2.5.Пул маблағлари, жами (сатр 330+340+350 +360)	1 762 067	30 615 487	28 853 420	1637,47
2.6.Қисқа муддатли инвестициялар	4 881 955 395	4 757 062 627	-124 892 768	-2,56
2.7.Бошқа жорий активлар	0	0	0	0
2.8.Баланс активи бўйича жами (сатр 130+390)	5 564 737 348	5 488 845 400	-75 891 948	-1,36
3.Жорий мажбуриятлар (сатр 610+620+630+640+650+660+670+680+690+700+710+720+730+740+750+760) шу жумладан:	4 851 160 387	4 740 451 743	-110 708 644	-2,28
3.1.Муддати ўтган кредиторлик мажбуриятлари (сатр 602)	0	0	0	0
4.Мутлақ тўлов лаёқати (2.5+2.6+2.7) / (3-3.1)	1,00671	1,00996	0,00325	0,32
5.Оралик тўлов лаёқати (2.5+2.6+2.7+2.4-2.4.1) / (3-3.1)	1,00723	1,01477	0,00755	0,75
6.Жорий, умумий тўлов лаёқати (2.5+2.6+2.7+(2.4-2.4.1)+2.3+2.2+2.1) / (3-3.1)	1,00724	1,01479	0,00755	0,75

³ "Ўздонмаҳсулот" АКнинг 2021 йил молиявий ҳисоботлари асосида муаллиф томонидан ишлаб чиқилган.

Юқоридаги жадвалдан кўришиб турибдики, "Ўздонмахсулот" АКнинг мутлоқ тўлов лаёқати унинг қисқа муддатли мажбуриятларининг ҳар бир сўмига тўғри келадиган пул маблағлари ва қисқа муддатли молиявий қўйилмаларини характерлайди.

Корхонада мутлақ тўлов лаёқати 1,00671 дан 1,00996 га ошган, оралик тўловга қобиллик 1,00723 дан 1,01477 га кўтарилган, жорий, умумий тўловга қобиллик 1,00724 дан 1,01479 га кўтарилган. Корхона тўлов лаёқатининг барча кўрсаткичларини нормага нисбатан ижобий баҳолаш мумкин.

Хулоса. Хўжалик юритувчи субъектларда мажбуриятлар аудитини ўтказишда таҳлилий амалларни қўллаш бўйича қуйидаги хулосалар ҳамда таклиф-тавсиялар ишлаб чиқилди:

1. Мажбуриятлар аудитини ўтказиш молиявий ҳисоботда акс эттирилган мажбуриятлар суммаларини объектив эканлиги тўғрисида хулоса чиқариш имконини беради. Бунда далилларни олиш усуллари бухгалтерия ҳисоби ва таҳлилий амаллар тизими доирасида бухгалтерия ҳисоби орқали ҳосил қилинган аналитик маълумотларга асосланади. Бухгалтерия ҳисоби, таҳлил ва аудитнинг самарали ташкил этилган тизими корxonанинг молиявий-хўжалик фаолиятини бошқариш, уни янада ривожлантириш стратегиясини ишлаб чиқиш учун зарур бўлган ишончли ва тезкор ахборот базасини ташкил қилади. Шундай қилиб, аналитик маълумотлар оператив, тактик ва стратегик мақсадларда ишлатилиши мумкин. Функционал қуйи тизимларни ягона бухгалтерия ва таҳлилий тизимга бирлаштириш иқтисодий маълумотларнинг ўзаро таъсирини кучайтириш нуқтаи назаридан муҳимдир.

2. Аудиторлик текширувларини ўтказиш давомида таҳлилий амалларни қўллаш ҳамда аудитнинг халқаро стандартлари талаблари асосида мажбуриятлар аудитида таҳлилий амалларни қўллаган ҳолда хўжалик юритувчи субъектларнинг молиявий ҳисоботларида учрайдиган хато ва камчиликликларнинг пайдо бўлиш манбаларини аниқлаш ва уларни олдини олишга қаратилган аудитор хатти-ҳаракатлари мақолада таҳлил қилинган. Мажбуриятларни аудиторлик текширувидан ўтказишда хўжалик юритувчи субъектларда фирибгарлик ҳолатларини олдини олишга, уларнинг молиявий барқарорлиги ва фаолият узлуксизлиги таъминланишига, аудиторлик текширувлари учун сарфланадиган меҳнат ва вақт харажатларини қисқартиришга хизмат қилади.

3. Иқтисодий жараёнларни амалга ошириш ва бунинг натижасида хўжалик юритувчи субъектларда ва ундан ташқарида муносабатларнинг пайдо бўлиши, бошқача айтганда, ҳар бир корхонада ҳисоб-китоблар, пудратчилар олдида қарзлар ва муайян мажбуриятларга эга бўлиши мумкин. Тўловларнинг ҳолати, қарзларнинг ўз вақтида тўланиши, мажбуриятларнинг тўлиқлиги ва сифатли бажарилиши корxonанинг ишбилармонлик обрўсини, унинг юқори даражаси ва тўловга лаёқатлилигини, шунингдек молиявий барқарорлигини тавсифлайди. Шу сабабли, хўжалик юритувчи субъектларда мажбуриятларнинг юзага келиши, уларнинг салмоғи, уларнинг жалб қилинган капиталдаги улуши ва самарали бошқарувни амалга ошириш жараёнида муҳим аҳамиятга эга бўлади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Hirst, D., & Koonce, L. (1996). Audit analytical procedures: A field investigation. *Contemporary Accounting Research*, 13(2), 457–486.
2. Appelbaum, D., Kogan, A., & Vasarhelyi, M. A. (2017). Big data and analytics in the modern audit engagement: Research needs. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 36(4), 1–27.

3. Ochilov F. ECONOMIC ESSENCE OF LIABILITIES AND THEIR THEORETICAL ASPECTS IN ACCOUNTING //International Finance and Accounting. – 2020. – Т. 2020. – №. 4. – С. 28.
4. Т.Ю. Дружиловская. Учет обязательств организаций: проблемы и пути решения. Бухгалтерский учет в издательстве и полиграфии. 4 (2016) 35–41.
5. Auditing and Assurance Standards and Guidance. ISA (UK) 500, Audit Evidence, paragraphs 7-9.
6. Панкова С.В. Применение аналитических процедур при проведении обзорной проверки финансовой отчетности // Сибирская финансовая школа. 2011. № 3 (86). С. 82-84.
7. Панкова С.В., Прокопьева Ю.В. Сущность, классификация и особенности применения аналитических процедур в аудиторской деятельности. // Международный бухгалтерский учет. 2012. № 45. С. 33-41.
8. Israpilovich, Khayitboev Muhammadi, and Ochilov Farkhodjon Shavkatjonovich. "PROBLEMS IN CONDUCTING INVENTORY AUDIT AND WAYS TO ELIMINATE THEM." Galaxy International Interdisciplinary Research Journal 11.4 (2023): 84-90.
9. Nematovich K. I. et al. Accounting of Provisions and its Prospects for Application in Uzbekistan //EUROPEAN JOURNAL OF BUSINESS STARTUPS AND OPEN SOCIETY. – 2023. – Т. 3. – №. 5. – С. 51-57.
10. Nematovich K. I., Ravshanovich A. I., Shavkatjon O. F. Customer Accounts Creation By Means Of Foreign Experience //Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry. – 2021. – Т. 12. – №. 7.